

ΤΑ ΕΚΤΑΚΤΑ ΤΟΥ «ΜΠΟΥΚΕΤΟΥ»

Η ΜΑΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΩΔΕΚΑ ΑΙΩΝΑ

(Από το περίφημο ποίημα του Νικήτα Νιφάρκου, σπάνιο και δυσεύρετο σήμερα)

στάσεως Αθανασίου Διακού, για την συγκατάθεση χρημάτων ύψους του ώρου και πατριωτικού σκοπού της.

Ποιός ήταν ο ποιητής του στιχογραφήματος αυτού Νικήτας, δεν είναι γνωστό. Όπως δεν είναι γνωστό, ούτε κι' απ' το ποίημα του προκύπτει σαφώς, αν ήταν Μανιάτης. Ο Άν. Γουόδας, στους «Παρολιήλους Βίους» γράφει ότι ο Νικήτας έπαινομαζόταν Νιφάρκος κι' ότι έγραψε το ποίημά του στα 1798, χωρίς όμως ν' αναφέρει και ποιά βρήκε τις πληροφορίες αυτές.

Στίχους του ποιήματος του Νικήτα έδημοσίευσε πρώτος ο Άγγλος περιηγητής Λήκ, στο γνωστό βιβλίο του για την Ελλάδα «Ταξίδι στο Μωρηά». Ο Λήκ βρήκε στο Μισορά, τον Απρίλη του 1805, χειρόγραφο το ποίημα του Νικήτα και το αντίγραψε, μεταφράσας για το βιβλίο του αρκετούς στίχους.

Μετά τον Λήκ, εξέδωσε το ποίημα του Νικήτα ολόκληρο ο Γερμανός Γ. Α. φόν Μάουρερ, στο πρωτότυπο και μεταφρασμένο γερμανικά από τον Γερμανό επίσης φιλέλληνα και ελληνιστήν Ούλεριχ.

Τρίτος, τέλος, εξέδωσε το ποίημα του Νικήτα μετά γερμανικής μεταφράσεως, ο περί της Ελλάδος του 1821—1835 γράφας Γερμανός Φ. φόν Πρέντλ.

Το ποίημα του Νικήτα έχει τον εξής τίτλο: «Νικήτα—Ιστορία της Μάνης, ήτοι Περιγραφή Ηθών, χωρίων και Ίντραδων αυτής, δια στίχων πολιτικών».

Εκτός όμως του ποιήματος αυτού, έχει περιουσιαστεί κι' ένα κομμάτι από άλλο ποίημά του, το οποίο έφερε τον τίτλο: «Αποχαιρετισμός η Θρήνος Νικήτα».

Η έμμετρο ιστορία της Μάνης του Νικήτα αποτελείται από 246 στίχους δεκαπεντασύλλαβους. Στην αρχή του ποιήματός του, ο ποιητής αναφέρει ένα ποίον ένα τα χωριά της Κάτω Μάνης, «Όπου βασιλέμπε περισσόν και βαλάνια κάνει.

Εξηγεί δέ στο τέλος ότι αθένητης των χωρίων αυτών είναι ο «θαυμαστός Τζανέτιμπετς Γρηγοράκης».

Έρχεται κατόπιν στην Έξω Μάνη και γράφει: 'Από την Κέλεφα κι' εκεί, κατά την Καλαμάτα, Ζυγός, Μηλιάς, Ανδρούβιτσα και όλη η Ζαονάτα Κ' έως την Άγια Σιών λέγεται Έξω Μάνη.

Μετὰξί, λάδι περισσόν και προκοκίη κάμνει Κλεισούραϊς έχει φοβεράς, λαγκάδια άγρια Και χώραις έχει θαυμασταίς και δυνατά χωρία, Σαράντα έξ είναι αυτά και χώραις και χωρία Νά τα είπω κατ' όνομα έτώρα κάμνει χρεία.

Κι' αρχίζει η άποψιμησης των χωρίων της Έξω Μάνης. Προχωρώντας ο ποιητής, εκθειάζει την άνδρεια του Τζανέτιμπετς Γρηγοράκη, ήγεμόνος τότε της Μάνης, ο οποίος είναι:

... φιλόξενος, φιλόπατρις, μεγάλος. Στην Μάνη κάμνει πράγματα που δεν τα κάμνει άλλος. Καμπάνα στο παλάτι του σημαίνει βρόδου, γέμμα, Την είδα με τα μάτια μου, αυτό δεν είναι ψεύμα. Και όσοι την ακούουνι θαρρεντικά ηγαίνουν, Και τρώγουν εις την ταβάν του και χορτασμένοι βγαίνουν, Πτωχούς και ξένους άγαπά, τον τόπον του φυλάττει, Και τους κακούς τους κυνηγά, τους λιόνει σαν άλάτι.

Φαίνεται όμως πως την εποχή αυτή ο Γρηγοράκης βρισκόταν στα μαχαίρια με την έλπιση μεγάλη και ήρωική μανιατική οκονγένεια των Κομμουνδουράϊων. Κι' ο Νικήτας, για να ευχαριστήσει τον φιλόξενο και μεγαλόθυμο Τζανέτιμπετ, φέλλνει το «Κίθ' Κομμουνδουράκη». όπως λέει τον Κομμουνδούρο, τα έξ άμάξης:

Έξω και μόνον απ' αυτόν τον κύρ' Κομμουνδουράκη, Όπ' άγαπά στον τόπο του να είναι σαν γεράκι,

Και τους πτωχούς να τυρανή, το πράγμα τβυς ν' άρπάξη, Νά τρώγη με την δόμα του κι' ο τόπος να στενάξη. Πιο κάτω ο ποιητής κείει ακόμα αρκετά λιβάνα στο Τζανέτιμπετ και προσθέτει, ερχόμενος πλέον στα έλαττώματα των Μανιατών: *Τοιαύτ' είναι στα άρματα η Κάτω Μάνη, δια τους φίλους χάνεται και τους έχθρους δαγκάνει. Άλλά να μην εμάλονα ο ένας με τον άλλον Και ο μικρός να γνώριζε να τιμα τον μεγάλο Και φόνοι να μη γίνονταν και κούρσοι και κλεψιάς Και να μην εξαλούσανε και σπίατα κι' εκκλησιαίς Άλλά για την πατρίδα τους και την ελευθερία Εθθύς, εθθύς μονογνωμοῦν και τρέχουν σαν θηρία. Αχ! άχ! Μανιάται αδελφοί να κάμει Ένα πράγμα, να κάμνετε στον τόπο σας κανένα δνώ σχολεία. Αυτά να γένουν ήμποροῦν με δίχως δυσκολία, να μάθουν οί παιπαδές σας και να ξετραβασθούνε, για να διδάσκουν τον λαόν, να τον καθοδηγοῦνε.* *Θέλετε τώρα και άπαρήμηνι διαφόρων μανιατικών χωρίων του καιρού εκείνου; Ίδού:*

Κριλιάνικο, Σκυφριάνικο, Πύργος, Χαρία, Δουλά, Παλιόχωρα και ο Γερούς κι' η Βάμπλα και η άλλη, Και άλλο Μπρίγκι λέγουσι, Καριόνα και Καρίνα, Κουλουμι λέγουν έτερον και άλλο παλιν Μίνα, η Κίτσα η πολύπυργος, κι' η Νόμα παρομοία, Στανυρί και Κεχράνικο, και Κούνος άλλη και 'Ανω και Κάτω Μπούλαρι, το Δου και η Κη (πούλα,

Μανιάτες Κλέφτες. (Εικὼν ξένου περιηγητοῦ).

η Βάββα και τα Άλυνκα, ετοῦτο είναι ούλα. Και Μέσα Μάνη λέγονται, και είναι όλ' άράδα: όρτύκια και φραγκόσκυα η πρώτη τους ιντραδα. Στο σημείο αυτό, το ποίημα του Νικήτα ειπ' εξαρετικα ενδιαφέρον. Μιλάει για την τραχύτητα και χιλιοβασανισμένη ζωή των γενναίων της Μέσα Μάνης, που σκοτώνονται κυριολεκτικώς στη δουλειά, ενώ οι άνδρες η κουρσεύουν στη θάλασσα η πολεμούν στα βουνά η αλληλοσκοτώνονται μεταξύ τους.

Άς άφήσουμε όμως καλύτερα να μās τα πη ό ποιητής, με την άρελή και ελικρινεστάτη στιχογραφία του:

Νερό δεν βγαίνει ποῦποτε σ' όλην την Μέσα (Μάνη, καρπὸν κοκκία μοναχά και ξεροκρίθι κάμνει: αυτά γυναικες σπέρονται, γυναικες τα θερίζουν, γυναικες τα δεμάτια στ' άλλων συναθροίζου, γυναικες με τα πόδια τους γυμνά τα άλωνίζου, γυναικες με τα χέρια τους μοναχίς τα λυχνίζου, γυναικες με την ράχιν τους γυμνήν τα κουδα (λούσι, τα βγάδου τα χρυσά σκουτιά για να μη τα χα (λούσι.

Από την κάψαν την πολλήν, την βράσιν του η (λίον πετάγεται η γλώσσα τους σαν καπαλού σκυλίον. Τα χέρια τους, τα πόδια τους είναι ξεροσταμένα σαν της χελώνας όμοια χοντροπετοισομένα. Την νύκτα τον χειρόμυλον τραβούν, γυρίζου, (κλαίγου,

αλίθου τα κριθάρια τους και μοιρολόγια λέγου, και τό ταχὺ μασόγγυμας με τα κοφριά βγαίνου και εις τους λίκκους τρέχουσι για κοφριάς ηγαίνου: εκεί όπου τα ζώα τους νερό πίνε και πίνου και ξεμεσημεριάσουσι και ταίς κοφριάς άφίνου, εκεί κι' εκείνας τρέχουσι και κάβαλα γυρνού, γιατί μ' εκείνον τον χυλόα, που τρώγου, μαγειρεύου. Ταίς βλέπεισ τότ' άσπρότεραις και από ταίς κουρούναϊς, άνόμη παστρικώτεραις και από ταίς γουρούναϊς: διότι μες τα χέρια τους τα κάβαλα ζυμόνου, τα πλάττου βοϊδοκοτύσουρα, στον ήλιον τ' άπλόνου και σαν ξερανοῦν ύστερα στο σόδινα τα συνάζου, και μερικὸ των όσφραῶν και των χηράδων βγάζου. "Ω, ψυχικά που κάμνουσι, νάχετε την ευχή τους, τα κάβαλα μοιράζουσι για την μαυρογυχή τους. Οί άνδρες άλλοι περπατοῦν στον κούρσο και κλεψιας και άλλοι σ' άλλους πολεμοῦν να κάμουν άπιστιαίς: άλλος άλλουθε περπατεί να ευρη τί να κλέψη και άλλος άλλον καρτερεί δια να τον φονέψη.

Άλλά το ποίημα του Νικήτα δεν σταματάει εδώ. Έχει πιο ένδιαφέροντα συνέχεια, κάνει λόγο και για την περίφημη μανιατική θεντέτα μ' άλλα σχετικά περιεργα έθιμα των Μανιατών. Συνεπώς, θά τα ξαναποῦμε.